LØJTNANT BILLE PÅ PRØVESTENEN

EN NYFUNDEN KILDE TIL SLAGET PÅ REDEN

AF

OLE FELDBÆK

I 1882 gik Det kongelige Biblioteks chef, Christian Bruun, ind i den da verserende debat om, hvem Lord Nelson havde haft i tankerne, da han efter slaget på Reden den 2. april 1801 foreslog kronprins Frederik at gøre sin tapre unge modstander i Kongedybet til admiral: den danske løjtnant Peter Willemoës eller den norske løjtnant Jochum Nicolay Müller.

Christian Bruun var en belæst historiker; og hans lille bog giver et instruktivt billede af, hvordan en national myte bliver skabt. I sin indledning fremkommer han imidlertid med et dictum, som traditionelt får historikere til at reagere. Idet han henviser til kommandør H. G. Gardes skildring af slaget fra 1852 og til professor Edvard Holms autoritative fremstilling fra 1875 af Danmarks udenrigspolitik i disse år, skriver han: „Hvad der lader sig fortælle om Slagets Historie, er sagt, Kilderne ere udtømte."[1])

At det er muligt at komme videre end de to højt fortjente pionerer – både i fremdragelsen af væsentlige danske og udenlandske kilder og i analysen af det politiske og militære forløb i 1801 – kan idag næppe undre. Hvad der kan undre, er derimod, at Christian Bruun kunne overse, at Kgl. Bibl. kun ti år forinden – mens han selv var chef – havde erhvervet en interessant kilde til belysning af slaget og dets forhistorie. Og hvad der kan undre endnu mere er, at ingen siden – trods en indgående interesse for Skærtorsdagsslaget – har gjort brug af denne kilde.

Forklaringen er formentlig, at Kgl. Bibl.s håndskriftsamling – trods sine fortrinlige trykte og utrykte kataloger – ofte ufortjent opfattes som en udelukkende litteraturhistorisk kildesamling. Nærværende forfatter skal da heller ikke skjule, at når han under materialesøgningen til en bog om Danmark og Det væbnede Neutralitetsforbund 1800–1801 også inddrog

bibliotekets håndskriftsamling, skyldtes det ikke i første række et begrundet håb om, at der ville være stof af interesse. Det skyldtes snarere, at det erfaringsmæssigt lønner sig også at inddrage utraditionelle materialesamlinger, og at historikeren bør tage misteltenen i ed.

Og dér stod referencen så – sort på hvidt, og på det sted den burde – i Gigas' Katalog over Det kongelige Biblioteks Haandskrifter (bd. III, 2, s. 120) „Nogle Dagbogsoptegnelser vedkommende Slaget 2. April 1801" med signaturen Ny kgl. Samling 260 8°. Den lille brungrå indbundne bog med sit 17,6 × 10,3 centimeters format og sine 39 beskrevne sider virker ikke umiddelbart anselig. Når den ikke desto mindre er betydningsfuld for forståelsen af, hvad der skete i 1801, skyldes det dels tekstens egne kvaliteter, dels kildesituationen omkring slaget på Reden.

Den lille bog med dens i alt 304 sider har oprindelig tilhørt chefen for blokskibet *Wagrien*, kaptajn Frederik Christian Risbrich.[2]) I dagene fra den 14. til den 31. marts 1801, hvor *Wagrien* blev bugseret ud i Kongedybet og forankret, og hvor mandskabet fik en elementær kanoneksercits, har han brugt bogen som sin private skibsjournal, med henblik på den tjenstlige journalføring og på udarbejdelsen af rapporter. Risbrichs sidste notat er fra den 31. marts klokken elleve om formiddagen. De følgende indførsler er foretaget i dagene 6. til 10. april af premierløjtnant Michael Bille, som på det tidspunkt befandt sig som krigsfange ombord på det engelske linieskib *Russell*.[3]) Bille har brugt Risbrichs private journal til at nedfælde sine oplevelser, fra han fik ordre den 24. marts til at melde sig til tjeneste ombord på blokskibet *Prøvestenen*, til den 30. marts om formiddagen, da den engelske flåde under Parker og Nelson ankrede op på Københavns Red; og endvidere har han brugt den til notater vedrørende *Prøvestenens* deltagelse i slaget samt til udkast til en tjenstlig rapport om kampen.

Bille har fået dagbogen ihænde som krigsfange ombord i *Russell* – muligt af den i notaterne omtalte overkirurg dr. Møller.[4]) Bille har imidlertid ikke efter sin frigivelse leveret dagbogen tilbage til Risbrich, men selv beholdt den; og på et senere tidspunkt – formentlig da han i 1820'rne og 1830'rne var preussisk navigationsdirektør i Danzig – har han med blyant påtegnet: „Etwas Tagebuch vom 1801 dem Schlacht betreffend. Aufzubewahren für Sohn und dänische Freunde." Bille vendte i 1838 tilbage til Danmark; og da den unge historiker C. F. Allen skrev sin debatskabende fremstilling af slaget på Reden, som i 1842 udkom i Dansk Folkekalender, stillede Bille ikke blot dagbogen til rådighed for Allen, men fortalte også, hvad han – der nu var en af de få endnu levende officerer fra slaget – kunne erindre fra den 2. april.[5]) Dagbogen har

Michael Bille er afbildet på J. L. Flamands „Mindeblad om Danmarks Hædersdag den 2. April 1801" fra 1847, som eneste løjtnant blandt atten skibschefer. Af Bille kendes kun to originalportrætter, begge fra hans dødsår. Over for kritik af portrætterne tog Flamand til genmæle i *Kjøbenhavnsposten* den 2. februar 1847. Om portrættet af Bille og andre navngivne officerer hævder han, at de „ere efter Originalportraitter, jeg har erholdt fra de Afdødes Nærbeslægtede og Familie, som indestod for Ligheden."

imidlertid ikke sat sig spor overhovedet i Allens skildring af slaget; og kun i forbindelse med svar på kritik fra historikeren F. Schiern og fra søofficeren C. C. Zahrtmann meddeler Allen enkelte detaljer. I realiteten blev dagbogen således ikke brugt af Allen på det tidspunkt, og ejheller efter, idet Allen ikke tog emnet op senere i sit liv. Allen døde i 1871; og sammen med andre dele af hans bibliotek og samlinger blev dagbogen i 1872 købt af Kgl. Bibl.

Når Michael Billes indførsler i dagbogen er så værdifulde, har det flere årsager. Udover bekendtskabet med en dygtig og indsigtsfuld søofficer med tiltalende menneskelige egenskaber er indførslerne i sig selv værdifulde, fordi hans skildringer og hans vurderinger er blevet nedfældet uden påvirkning af de mytedannelser, der umiddelbart efter slaget tog fart i den københavnske offentlighed og inden for søofficerskorpset. Bille havde været ombord siden den 24. marts; hvad han havde kunnet se af kampen den 2. april fra sin post som chef for *Prøvestenens* underste batteri var så godt som intet; og hvad han kunne få oplyst af sine medfanger ombord på det engelske linieskib, var næsten lige så lidt. Det hører til undtagelserne, at historisk kildemateriale bliver til under så „klinisk rene" betingelser.

En anden årsag er, at forberedelserne til slaget og selve slaget kildemæssigt er forholdsvis ringe belyst. Som militær øverstkommanderende ledede kronprins Frederik forberedelserne fra den 27. december til den 2. april; hans ordrer var overvejende mundtlige; og Admiralitetets arkiver er derfor magre for disse måneder. Og hertil kommer, at en hovedkilde til forberedelserne – papirerne fra den Defensionskommission, som planlagde forsvaret af København, og hvori også Olfert Fischer havde sæde – er gået tabt ved en brand i 1853, førend nogen historiker har kunnet udnytte dem. Fra selve slaget foreligger der endvidere fra dansk side kun lidt. Der var ikke lejlighed til omhyggelig journalskrivning; og den smule, der blev skrevet, havde ikke gode overlevelsesvilkår. Ombord på linieskibet *Holsteen* blev Olfert Fischers korrespondanceprotokol simpelthen skudt overbord af en engelsk kanonkugle; og hvad der ikke gik tabt under selve kampen, gik tabt med skibene, idet tolv af Kongedybets atten fartøjer blev englændernes bytte. Hvad angår skibschefernes rapporter efter slaget, så præges endvidere flere af vedkommende søofficers bestræbelser på at fremhæve netop sit eget skibs indsats i den kamp, der dannede afslutningen på kronprins Frederiks offensive neutralitetspolitik og som endte i så markant et nederlag.

Den politiske baggrund for slaget den 2. april 1801 var dramatisk.[6]) Ved A. P. Bernstorffs død i sommeren 1797 havde den 29-årige kronprins Frederik overtaget den faktiske regeringsmagt; og et halvt år senere indledte han en offensiv neutralitetspolitik, der stod i markant modsætning til den gamle statsmands mere defensive neutralitetspolitik. Under påvirkning af handelen og flåden – og imod sin udenrigsminister Christian Bernstorffs råd – indledte han en konvojpolitik, der klart var vendt mod England. Instrukserne til de danske konvojchefer om at afvise ethvert krav om visitation af deres konvoj, om fornødent med magt, byggede dog ikke på en illusion om, at Danmark militært var i stand til at yde den florissante handel under dansk flag effektiv beskyttelse. Instrukserne byggede derimod på en politisk vurdering: at England i sin pressede politiske og militære situation ville vige tilbage fra at optage en konflikt med en venligsindet neutral magt, og dermed risikere at drive den i armene på Englands modstandere.

I tillid til russisk støtte afviste Danmark skarpe engelske krav om at opgive princippet om neutrale konvojers ukrænkelighed. Den 25. juli 1800 eksploderede konvojkonflikten imidlertid. En engelsk eskadre gennemtvang efter en kort kamp i Kanalen en visitation af en dansk konvoj under fregatten *Freja*; og den engelske regering valgte at bruge episoden til at tvinge den danske regering. En stærk eskadre blev afsendt til Øresund; og

under trusel om et bombardement af København fra søsiden måtte Danmark den 29. august give efter for overmagten og indtil videre suspendere sine konvojer.

Straks efter at nyheden om sammenstødet den 25. juli nåede København, havde Danmark imidlertid appelleret til zar Paul I om at genoprette sin mors, Catharina den Stores Væbnede Neutralitetsforbund fra 1780; og da zaren reagerede med at indbyde Danmark, Sverige og Preussen til at indgå i et sådant forbund – som blandt andet skulle tvinge de krigsførende til at respektere princippet om neutrale konvojers ukrænkelighed – svarede Danmark ja. Den danske regering håbede på det tidspunkt, at Neutralitetsforbundet med fredelige midler ville være i stand til at tvinge England til én gang for alle at anerkende de omstridte danske neutralitetsprincipper; og det håb nærede regeringen fortsat, da den danske gesandt i St. Petersborg den 16. december 1800 undertegnede neutralitetskonventionen.

Det var imidlertid denne videreførelse – og skærpelse – af den offensive neutralitetspolitik, der skulle føre til krigen med England. Da Rusland i november 1800 fremprovokerede et brud med England over besiddelsen af Malta og da England reagerede med at opbringe og lægge embargo på russiske, svenske og danske skibe, forsøgte den danske regering ganske vist at indgå en separataftale med England. På det tidspunkt – en måned ind i 1801 – havde den storpolitiske udvikling imidlertid forlængst gjort en sådan aftale umulig for Danmark. På det tidspunkt havde Paul I og den franske førstekonsul, general Bonaparte, indledt en politisk tilnærmelse vendt mod England, i lighed med den, som Napoleon skulle realisere i Tilsit i 1807 med zarens søn, Alexander I. Det stod den danske regering klart, at hvis den ikke loyalt fulgte zaren og hans franske allierede mod England, ville Sverige med russisk støtte bemægtige sig Norge, og Preussen ville under fransk og russisk pres besætte hertugdømmerne og Jylland. Over for denne trusel mod selve monarkiets eksistens stod en kortvarig krig med England, som Danmark ganske vist ville tabe, men hvor det kunne forvente kompensation, når de allierede definitivt havde besejret England. En militært udsigtsløs krig med England var derfor i foråret 1801 en politisk nødvendighed.

De danske forberedelser til krigen med England begyndte den 27. december om aftenen, da Christian Bernstorff afviste et engelsk ultimatum vedrørende Danmarks medlemskab af Det væbnede Neutralitetsforbund. Det stod på det tidspunkt regeringen klart, at England ville angribe Neutralitetsforbundet tidligt om foråret, hvor den russiske flåde endnu lå indefrosset i Kronstadt og Reval, at det første angreb ville blive

sat ind mod Danmark, og at angrebets mål ville være monarkiets militære Achilleshæl, København.

Flådens anlæg på Nyholm og dele af hovedstaden kunne bombarderes fra Kongedybet. Gennem det 18. århundrede havde man derfor søgt at sikre en dansk kontrol med dette strategisk vigtige farvand ved hjælp af faste forter – Trekroner og Prøvestenen – ved Kongedybets nordlige og sydlige munding. I 1801 stod der imidlertid kun et fort på Trekroners plads; og dets forsvarsværker og artilleri var utilstrækkelige til opgaven. Det fort af forsænkede skibe, der havde stået på Prøvestenens plads, var forlængst forsvundet.

Den strategi, der blev besluttet allerede om aftenen den 27. december, gik derfor ud på at bevare selve flåden og dens officerskorps intakt, indtil hjælpen fra Rusland og Sverige kunne nå frem; og forsvaret mod et bombardement blev overladt til en linie af blokskibe og andre artillerifartøjer, som blev udlagt i en knap tre kilometer lang linie i Kongedybet fra Trekroner til det gamle Prøvestenens plads. Liniens svageste del var den sydlige sektor; og sydligst i linien forankredes derfor den gamle raserede tredækker *Christian VII*, der for lejligheden omdøbtes til *Prøvestenen*. For at spare de professionelle søofficerer, indtil linieskibseskadren skulle løbe ud og forene sig med russerne og svenskerne, udnævntes et betydeligt antal styrmænd fra handelsflåden til at gøre tjeneste som månedsløjtnanter ombord på den flydende defension. På grund af årstiden var det endvidere ikke muligt at skaffe de henved 5000 matroser, der var nødvendige. Et ikke ubetydeligt antal frivillige meldte sig ganske vist; men i de sidste dage måtte styret dog gribe til tvangsudskrivning for at bemande linien i Kongedybet. Den 2. april bestod henved en fjerdedel af mandskabet på defensionslinien derfor af frivillige og pressede.

Med nogle mindre justeringer lykkedes det i tiden frem til 1. april at få udlagt det forsvar, som var blevet besluttet den 27. december og som definitivt var blevet fastlagt med Defensionskommissionens plan den 21. januar. Forsvarets ledelse så dog pessimistisk på udsigterne. Allerede i februar havde Olfert Fischer gjort det klart, at en sådan ubevægelig forsvarslinie ville være ude af stand til at modstå et beslutsomt angreb; og efter et besøg ombord på defensionslinien den 30. marts anlagde to af regeringens medlemmer en tilsvarende pessimistisk vurdering. Grev Schimmelmann og grev Reventlow betragtede Kongedybslinien som spartanernes stilling ved Thermopylæ: „Viel Ehre, wenig Hoffnung."

Kampen måtte imidlertid kæmpes, fordi den var politisk nødvendig.

Gennem kaptajn Risbrichs journal får man et levende indtryk af vanskelighederne med at få de tunge blokskibe bugseret ud i vintermørke

og kulde, varpet på plads og forankret på deres positioner i Kongedybet. Den fortæller om de problemer, som mangelen på officerer og skibsvant mandskab skabte; og den skildrer blokskibenes elendige tilstand: da kanoneksercitsen omsider kom igang ombord på *Wagrien*, viste dækket sig flere steder at være så råddent, at kanonernes hjul gik igennem. Det var den 28. marts.

Bedre var forholdene ikke ombord på defensionsliniens vigtigste skib *Prøvestenen*. Om dem fortæller Michael Bille:[7])

2 Påske dag ombord Engelsk Orlogsskib Russell Københavns Red.
Ejeren af denne Bog tilgive jeg, som ved en Hændelse fik den i Hænder og som ligesålit har berget Papir som andet, bruger den. Den skal måské formilde mig nogle af disse bittre Timer.

Jeg tænkde på at gjøre noget for at bli employeret i de forestående critiske Dage. Jeg dreves måskee for største Deelen af den Tanke: hvad Folk vilde sige om min ej væren med. Uden min Skyld og imod mine Forestillinger var jeg bestemt at bli ved Academiet; men det seer den discourende dømmende Verden ikke. Jeg frygted for disse grundløse Domme meer end jeg burde. Jeg havde ej Lyst at døe, ej at forlade Marie og Christian; men jeg havde Følelse for mit Fædreland og Forbittrelse mod de Engelskes Adfærd. Glæde var derfor Hoved Følelsen, da Capitain Hohlenberg,[8]) Fabrikmesteren, kaldte mig og sagde: „Jeg vil prevenere Dem om noget, som jeg ønsker måe være Dem behageligt. De fåer Ordre til Prøvesteen. Der er en Chef behøver Officerer, siger Skibet synker, kommer ej på sin Plads, sulter Mandskabet. Jeg kommer nu derfra. Der er ej mindste Fare for Synkning. Jeg har leveret ham wox; og det er Prinsens Ordre, der måe intet spares Brændevin eller Penge. Der spurgtes, hvad han mangled. Officerer. Ravn[9]) og De faae nu Ordre."

Imidlertid var der adskilligt uglædeligt i dette Budskab. Jeg gik at gjøre mig færdig. Peter Wleugel[10]) kaldte mig for at fortælle mig omtrent det samme. Sneedorff[11]) sendte mig Bud, han havde mundtlig Ordre fra Prinsen til mig; bad mig om 1 Time være færdig.

3 Påske dag.
Mor og Adolphine og mis Anne var imidlertid kommen til os, Dr. Ramus og unge Thestrup[12]) jeg veed ej ret ved hvad Hændelse. Marie græd, skjænked Thé, og pakked ind. Fru Jessen[13]) lånte mig en Pels. Jeg kjøbde mig varme Matros Klæder. Jeg kyssed rundt omkring mig, ved Drengen måtte jeg tvinge mig for ej at græde. Jeg erindrer ej meere, hvad man sagde mig; jeg troer Maria taug og græd. Fabricius[14]) fulgde mig til Toldboden. Den mig anviiste FærgeBåd vilde ej ombordsætte mig, fordi

jeg intet Kollegie Brev havde. Meget halv impertinent Vrævl fra den beskjænkede FærgeKarl, som jeg modsatte Koldsindighed og tilsidst sejrede over ved at fåe ham til HovedVagten, hvor Capitain Riegels[15]) gav ham bestemteste Ordre strax at ombordsætte mig. Det skeedte.

Det var mørkt. Capitainlieutnant Ravn var kommen i Forvejen. Man pumped og varped lit. Hoved Lekkagen var forbi. Lieutnant Møller,[16]) som Fabrikmesteren havde sendt ombord med Tømmermænd &c, sagde mig: Mandskabet var meget villigt, men mishandlet. Skibet i yderste Comfusion. En vred Mand gik op og ned af Dækket, som på min Forespørgsel forklarede, han for sine Synders Skyld hidtil havde været Næstcomanderende i dette forbandede Skib. Det var Månedslieutnant Rosenkilde.[17]) En Mand stod på Reelingen og bandede over nogle Sække &c, som han ej fik Assistance ved. Folk råbde om Drikke. Jeg søgde at stille tilfreds. Det lykkedes med Mandskabet. Capitainlieutnant Ravn og jeg fik styrted og uddeelt et Fad Øll. Mandskabet murrede ej meere; de var fornøyede. Jeg søgde og vant Tillid. Soldaterne syntes være gode Folk. En Officier, som jeg bad have Tålmodighed, om Tingene ej gik, som det var at ønske, til vi kom lit bedre i Orden, forsikrede mig: „Man kjendte allerede en stor Forskjel, og Mandskabet var erkjendtlig for det." Dette var Tirsdag Afden den 24. Marts (siger min Medfangne Lieutnant Rosenkilde). Jeg fik et mørkt Lukaf i Arkeliet.[18]) Bequemmelighederne vare meget mådelige. Det lit, der er , har Chefen.[19]) Fabrikmestren loved, der skulle bli gjort alt, hvad vi kunde finde på til vor Bequemelighed.

Tirsdag Aften. Dåre, som jeg er. Denne hovmodige Capitain,[20]) som jeg havde lovet mig selv at hade, er jeg færdig at bli forsonet med, fordi han er blevet noget høflig og taler om at hilse på Mr Bille. Dåre, at jeg så let lader mig bestikke. Men til Min Historie igjen.

Næste Dag fik Chefen Afgangs Ordre, formildet ved en Tilgangs Ordre, som NæstCommanderende til ArvePrins Fredric. Capitain Lassen[21]) blev vor ny Chef. At den gamle ej havde kunde fået Skibet på sin Plads, at han havde gjort for meget Væsen af Lekkagen, det kunde jeg tilgi ham. Men at han ved sin Gnadrighed havde gjort alle der ombord kjed af Tjenesten, det var jeg vred for. Isteden for Svar bad han Folk gåe Fanden i Vold eller slog dem på Snuden eller sparked dem, alt efter deres forskjellige Rang, saa fortalt man mig, og at han nød meer, end han skulde, og at man ej vilde bli i Skibet, dersom han skulde vedbli være Chef. Jeg hyssed forgjeves på disse Fortællinger.

Medens jeg var ombord med ham, sad han næsten uafladelig nede, og taled kun om Skammeligheden af de mådelige Anstalter ved Holmen, af at det regned ned i hans Køje, af at man jog Skibet ud manglende det og

det. Noget fortjente vist nok Daddel; men det var udansk at overdrive det, at udbrede Misfornøjelse isteden for at opmuntre. Jeg taug. Han var kun mådelig høflig, og var nær kommen i Passion, da jeg nær havde sat et Par Tallerkener istykker. Alligevel var jeg så kjellingagtig, at jeg havde ont af ham, at han sådan måtte la sig afløse.

Jeg havde været så klog at fåe med mig en Køje og Brød, Ost, Pølse, Brændevin. Det kom og Capitainlieutnant Ravn tilpas, som intet havde med sig, ligeså den ny Chef. Temmelig Strapats tålt af Folket med Ufortrødenhed. Jeg troer, vi var på vor Plads om Torsdagen. Jeg var ved Parolen ombord Comandeuren,[22]) som spurgde, hvi han havde den Fornøjelse see mig. „Capitain Lassen befoel mig gåe." Det stak rigtig nok også af at see mig gamle premier Lieutnant mellem lutter MånedsLieutnanter skrive efter en Eleves (Lieutnant Uldalls)[23]) Dictata. Comandeuren anmærked tillige, at uagtet jeg var gammel premier Lieutnant, lod han mig bli på Prøvesteen, som havde så anseeligt Batterie og var så vigtigt et Skib.

Han skynded på vor Fortøjning med 4 SværAnkre. Men der var andre vigtigere Ting, som først burde drives: Canonerne istand, Krudtet ind, Mandskabet nogenledes fordeelt. Min Chef var af samme Meening. Vi gjorde da efter beste Overbeviisning; og de 2 SværAnkre agter kom ud, da vigtigere Ting var besørget.

Der var endeel Frivillige ombord, da jeg kom; og siden fik vi 150 til deels Frivillige deels pressede. Nogle få var Stakler, adskillige bra og villige Folk; men uvant med Skib var der en evig Spørgen og Beden. Snart kom en Brygger og spurgte om hvor han skulle ligge, en Smed om hvor han måtte p...., en Kusk om hvor hans eene Støvle var bleven af, en Bogtrykker om han måtte skrive sit N° med rød kridt på sin Køje &c &c.

En Ting, som jeg følte Vigtigheden af, er at holde Rullerne (BaksRullen) i Orden. Nogen Comfusion, der var kommen deri, gav os meget Bryderie. Jeg påtog mig bringe SkjøtRullen istand + Manglerne i BaksRullen; og Fartøjers frabordeværen og Signaler fra Comandeuren, og især Folkets Uvanthed, gjorde Arbejdet vanskeligt. Omsider kom det istand; og vi fik lit exerceret.

Onsdag Morgen. Jeg fik ved ombordkommende FærgeBåde Breve fra Marie, som jeg i Førstningen ikke havde Tid at besvare skrivtlig. Hun sendte mig, hvad jeg bad om, og hvad hun ellers kunde hitte på. I Sidstningen fik jeg Tid at skrive hende lit til.

Jeg fandt ombord den Dreng, jeg havde havt til Oppasser på Neptunus i Fjor. Han blev det naturligviis igjen.

Fabrikmestren var nogle Dage efter Forandringen ombord: „Oh, hvil-

Efter Skærtorsdagsslaget var chefen for *Prøvestenen* kendt af hele København, hvad blandt andet Jens Juels portræt af den jævne søofficer og hans hustru er vidnesbyrd om. Kaptajn Lorentz Fjelderup Lassen modtog den 2. april 1802 mindemedaljen for slaget og afsejlede samme måned til Middelhavet som chef for fregatten *Rota*. Portrættet er således et af de seneste arbejder af Juel, som døde den 27. december 1802. Frederiksborgmuseet.

ken Forskjell!" Jeg var så billig at svare: „Vi har og havt got Vejr, siden vi kom." Han fortalte at have lagt Canoner på Sandbåde til at placere på HelsingborgSiden. KronPrinsen havde tilbudt Amiral Kronstet[24]) dem, som var kommen at undskylde den Svenske SkjærFlodes Ej kommen. Den Svenske Amiral havde svart, han turde ej uden Kongen hans Herres Samtykke modtage Tilbuddet. Ubegribeligt! Endnu vil jeg ej tilståe, de Svenske ere Forædere; troer hellere, det er Flauhed hos Amiralen. Ligesom det og er mig ubegribeligt, at man fra vor Side ej har drevet strax på Svenske Sidens Befæstning. Det var jo afgjort, at Cronborg ej kunde nåe, hvad der holder sig nær Svenske Siden. Jeg troer vist, nogen utidig Jalousie og Forsigtighed fra vor Side har voldt denne rasende Forsømmelse. Havde Svensken på udtrykkelig Opfordring vægret sig ved denne Befæstning, så burde *vi* lagt Batterier der på Grundene.

På Comandeuren har jeg at udsætte langstrækkende Paroler, Afgiven med SmåTing, Misfornøjelsevækkende Skjænden på uskyldige: for eksempel på en Lieutnant Holm[25]) fra os, fordi vor Bådsmand havde levert noget fejl PompeRedskab; på en fremmet Ober Canoner, fordi Tøjhuset ej havde sat Mærker på nogle GranatKasser &c; Skjænden på vor Lieutnant Koefoed,[26]) fordi han ej fik Faldereb, da han kom til os midt i Arbejde. Imidlertid finder jeg det naturligt, at han kunde være gnadrig; men jeg synes, der var visse Foranstaltninger, som han kunde og skulde have dreven på. Dog ber jeg den, som læser dette, erindre, hvor meget lettere det er at dadle end at gjøre bedre; og i mange Henseender ansåe jeg vor Comandeur for en rask Mand. Og er han borte, så har han dobbelt Fordring på mild Dom. Men ej skal jeg så let tilgi mig selv, at jeg ej brød over tvert, rev mig løs fra alt andet Arbejde, for at nedskrive og indgive de Ideer, jeg troede gavnlige. Ven Bardenfleth[27]) formaned mig nok til at skrive ned, hvad jeg sagde ham om Forsynkninger i Løbet. Jeg begyndte derpå; men Academie Forretninger og Information rev mig derfra. Fyrenes Slukken (jeg troer Bardenfleth 1st faldt derpå) troer jeg dog, jeg drev, ved at tale til Sneedorff derom, som talte igjen med Lieutnant Ferry[28]) og Prinsen, men for silde, troer jeg; de Engelske var passeret, troer jeg, inden Ordren kom.

Dagen før jeg fik Ordre, var jeg på Holmen, ved Siden af Sneedorff og Lieutnant Ferry. Jeg forestilled der Sneedorff Nytten af Forsynkninger. Han tilstod den, men troede Tiden for knap dertil. Jeg håbed midlertid, han vilde talt til Prinsen derom. Måskee har han det. Men hverken fra Admiralitet eller Defensions Chefen gjordes mindste Forsøg på at ligge Fjenden anden Hindring end Canoner. Der var Tid nok. Oh Ven Bardenfleth! Gid jeg havde skrevet. Du indgav dit Project til Københavns

Provissionering. Jeg lod det blive ved tom Snak. Min Bardenfleth, gid jeg måtte høre dine Bebrejdelser. Ack, måske er du begravet med dit Skib, hvoraf hist kun FlagStang og Mastens Top rager sørgende over Vandet. Vi passered tæt forbi det, og disse hårde Mennesker lagde neppe Mærke dertil.

3 Dage før Slaget greb jeg pånу Pennen for at foreslåe en Forsynkning af et Slags Spanske Ryttere (Ideen var ej ganske min egen, Capitainlieutnant Ravn nævnte, at en Møensk TugthusLem havde givet et Project at bruge sådanne trearmede Pæle, som man med Fordeel havde brugt i America) ved vore Fløje, at hindre Doublering, at holde Fjenden i Afstand, stoppe, skade og forvirre ham [se ill.]. Sådan Saugelad Form skulde mine Ryttere have. Slet Tømmer mellem 10 og 3 Alen langt behøvedes dertil. Mange Sneese kunde tilhugges i 1 Dag, Stykkerne let udbringes med Både, let samensættes og synkes om Natten.

Den anden HovedTing, jeg vilde have, var Mængde af Fartøjer mellem Byen og os; nogle med BrandslukkeAnstalter, nogle til Bogsering, og deels til at være ved Hånden, hvor det kunde behøves, deels for at redde, om det kom til det yderste. Man havde Fartøjer. Havnen var fuld af Coffardiemænd. Man havde Folk. Skibene inden for 3 Kroner var fulde af prægtige Matroser. Og Batterier, som ej kunde nåe og nåes, stod fulde med Folk, der vågede til ingen Nytte. Tids nok at gåe til Batterierne, når Defensionen var slået. Isteden for Forsynkning, der med liden Bekostning og uden FolkeSpilden kunde udrette store Ting, kom der i de sidste Øjeblikke Batterier ud, der ej kunde være istand til at bruge sig, ej have exercerede Folk.[29])

9 April. Jeg vilde skrive, men nu hejstes Signal, som forbød all Comunication med Land. Got nok, dersom vi ingen Ting havde behøvet fra Land, eller dersom man idelig havde sendt Bud til og fra Land; men der kom knap 1 Gang om Dagen een Færgebåd til os alle.

Mandag den 30de om Morgenen Klokken 7 hørte vi et stort langvarigt Knald, fulgt af mange enkelte. Det vared nok over 1 Time. Vi vidste, hvad det var, og vendte vore Øjne mod Nord; og jeg troer, jeg blev noget varm om Hjertet. 1 Times Tid efter kom Jollen tilbage fra Land. Den havde havt Bud med fra mig til Marie, og jeg fik en Sæddel fra hende igjen: „. . . vi kan nu høre, hvordan det gåer til ved Cronborg. Gud nåde mig ulykkelige . . .". Hun var stået op, da Karlen kom, fortalte han, og græd; han havde også seet Drengen, sagde han. Med Færgebåd fik jeg siden skrevet til hende igjen: „ . . . at det var sødt, hun havde sendt mig den Sæddel, at jeg var veltilmode . . . &c." Capitain Lassen låe en Sæddel inden i til sin Kone. Ej længe efter jeg havde fået Maries Sæddel, såe vi

Møderen Vagtkaptajn - havde givet et
Projekt at bruge sådanne
trearmede Pæle, som man med
Fordel havde brugt i America)
til vore Fløje at hindre Double-
ring - at holde Fjenden i Afstand
~~etter~~ stoppe, skade og forvirre
ham - Sådan Saugelad Form
skulde min Ryttere have - Det Tom-
mer mellem 10 og 3 alen langt be-
høves intil mange Snesel kunde
tilhugges i 1 Dg - Stjerne let
udbringes med Øxe, let sammensattes
og sjynkes om Natten -
En anden Herredsting jo vilde
have var Mangde af Farloger
mellem Øjen og os - nogle med

dem komme i store Klynger Nord fra. „Synes I, der er nok? " spurgde jeg det omstående Mandskab. De bejaede det leende. Mængden forundrede sig, at de kunde komme igjennem ved Cronborg. Og vi, som vidste de kunde, undrede dog at see alle med uskadt Rejsning. Skulde så mange Skud ingen Virkning gjøre? Skulde man ha fyret fra Cronborg såmange Skud, når man ej kunde nåe?

10 April. De ankrede NordNordOst for os omtrent 1 Mil fra os. 1 Fregat og et Par mindre nærmede sig vor Nord Fløj, men inden de var nær nok, fyred Elephanten (troer jeg) og 3 Kroners Batterie på dem. Batteriet nåede dem ej. Skibet måske. Comandeuren gjorde med rette Signal for at ophøre med all Skydning. Der var i Forvejen gjort Signal for at fyre, når vi kunde gjøre Virkning. Krydserne vendte Næsen bort uden at besvare Skuddene. Jeg råbde Hurrah, som all Mandskabet istemmede, da Skuddene fyredes, og vi gik til vore Canoner. Jeg begyndte nu på et brev til Marie, som skulle ligge efter mig, om jeg faldt.

Slagets udfald blev, som Olfert Fischer havde ventet og frygtet. Med godt halvdelen af den engelske Østersøflåde påtog Sir Hyde Parkers næstkommanderende, Lord Nelson, sig at rydde Kongedybet, så de engelske bombefartøjer blev i stand til at bombardere Nyholm og København og derved tvinge Danmark til at udtræde af Neutralitetsforbundet. Med dygtigt sømandskab – og takket være en sydøstenvind, hvor han mest behøvede den – kunne Nelson om morgenen den 2. april angribe den danske linie sydfra. Nelsons styrke var klart Kongedybslinien overlegen, både i skibe, mandskab og professionalisme; og da han efter treogenhalv times kamp sendte en parlamentær iland med tilbud om våbenhvile, var sejren i realiteten hans. Kronprins Frederik, som med sin militære stab havde gode muligheder for at overskue den håbløse militære situation i Kongedybet, valgte at acceptere en våbenhvile, under hvilken englænderne sikrede sig ret til at fjerne de erobrede danske skibe. Sent om eftermiddagen den 2. april stod de engelske linieskibe nordpå ud af Kongedybet; og med sig førte de tolv af de atten danske skibe. Fem af de mindre danske fartøjer havde forladt linien på et tidligere tidspunkt, hvoraf de to dog var sunket kort efter; og Olfert Fischers flagskib *Dannebrog* var sprunget i luften. Hvor kampen få timer forinden havde raset, indtog de engelske bombefartøjer nu deres truende positioner, rede til at indlede et bombardement, som man fra dansk side var ude af stand til at forhindre.

Under slaget havde Bille kommanderet *Prøvestenens* underste batteri. Det lave, røgfyldte batteridæk fik sit eneste lys fra kanonportene – og efterhånden også fra de mange huller, som de engelske skibe skød i

Prøvestenens bagbords side og stævn. Da Bille som krigsfange ombord på *Russell* skrev et udkast til rapport og samtidig nedskrev informationer fra sit mandskab, måtte det derfor være begivenhederne på underste batteri, der stod i centrum. Som supplement til skibschefens, kaptajn Lorentz Fjelderup Lassens rapport giver Billes rapportudkast et levende billede af forløbet:[30])

Rapport
Comanderende Underste Batterie, hvor Chefen ej let kan vide, hvordan tilgik, og forblivende på Skibet, da det toges i Besiddelse af Fjenden og fangen, finder jeg Pligt at raportere, hvad jeg har bemærket.

I Begyndelsen af Slaget leed vi ej meget, men siden demoleredes Canonerne hyppig, og Radder af Folk styrtede om. Port Skinkler overskudtes, så Porte faldt ned. Det lykkedes at fåe en af de nedfaldne kappet væk. Uden Baxeklamper og tildeels med svage Handspager var det oftest meget vanskeligt at fåe de svære Canoner baxet, og Sigtningen efter KjærnLinie var fåe af Comandeurerne sikker i. Jeg frygter, mange Skud gik vel højt.

Da Chef og næstcomanderende bragde overblevne Mandskab fra øverste Batterie ned til Assistance, var nok over det halve Batterie ubrugeligt og det halve mandskab borte. Lieutnant Holm havde i Begyndelsen af Slaget fået sin Arm brukket, så han måtte ned. Lieutnant Fædder[31]) stod uforsagt på sin Post, men noget uvant med Canoner hjulpes han af Lieutnant Rosenkilde, som meget virksom brugte de forreste Canoner.

Agter hjalp Matros Hans Jacob[32]) overalt, hvor behøvedes. Som Comandeur-Lader tog han sig af sin og Nabo Canoner og påskyndede de andre. Utrættelig i Arbejd og Comando iled han fra de agterste til de forreste Canoner. Da vi skjødes forind, flytted Canon til og fra BougPorten; og jeg troer, han havde den Ære at give Fjenden det siste Skud.

Ved de midterste Canoner stod tilsist Soldaten Gorel[33]) aleene med Lunten i Hånden, givende Fyr når et fjendtligt Skib kom i Skud eller sigtLinien, samlede Folk til at lade og fåe i Borde, sigtede og fyrede på nye. Adskillige Saar i Ansigtet og de mange faldne omkring ham bragte ham ej til at svigte.

Mange fleere, både Frivillige, Pressede og Soldater (Matroser havde vi ingen eller næsten ingen af), viiste sig på værdig måde. Men jeg kjender endnu ej deres Navne og kan heller ikke have bemærket alle, der fortjente Roes. Men det bør og ikke forties, at tilsidst nogle endog af de, der havde fægtet got, helst holt sig om Styrbords Side; og de mange Quæstedes Nedbringelse[34]) gav Anledning til nogle Sundes Nedkomst. De fåe bruge-

lige Canoner stode imidlertid ej unyttede. Med overskudte Broger lod vi dem tørne op mod AnkerTouget. Vi skød meere på de fjendtlige Skibe, der var i Bevægelse, end på dem, der stod på Grund tvers for os.

Tilsidst da vi modtoge så mange Skud og kun kunde give så yderst få igjen, og Chefen ansåe det for Synd at spilde fleere Folk, havde endnu en Deel Lyst at bruge sig; men udmattede og tildeels forvirrede og med Ild i Skibet vilde vi intet meere kunde udrettet. Da jeg med Capitainen gik op på det ødelagte øverste Batterie, såe Flagene borte i vor heele Linie og vor troe Naboe Wagriens Fartøjer sætte fra borde, bragde jeg Chefens Ordre at holde op at fyre. Vi kastede Carduserne fra de forreste Kister i Lasten og slukkede Ilden. Man fyrede endnu på os. En Brigg og engelske Fartøjer nærmede sig. Jeg ansåe det ligesom min Capitain got at unddrage Folk fra Fjenden, og Fartøjerne søgde da fra Skibet. Jeg troede det got 1 blev tilbage hos de Sårede og den sig forloren troende Rest. Jeg modtog derfor ej Opfordringen at følges med. Ventede Fartøjer at landsætte fleere forgjeves. De Engelske var ved Borde. En Marine Officer besteeg Skibet, nærmede sig os med Agtelse og Deeltagenheds Udtryk,[35]) forsikrede os om hæderligste Behandling og at intet skulde røves. En Søe Officer ligeledes. Samme fordrede mig at følge sig og lovede mig at komme tilbage at tilsee de sårede. Men den engelske Capitain lod siden gi det Svar: Tjenesten tillod det ej.

I forbindelse med udkastet til sin rapport har Bille gjort følgende notater:

Det var Capitain Cumming, Orlogs Skibet Russell, som stod på Grund tvers for Prøvesteen, og ej havde lidt meget; i 24 Timer på Grund.

Siden kom fleere Fanger fra Prøvesteen, og var vi foruden mig Land-Lieutnant Suckow[36]), som havde været syg i nogle Dage, Lieutnant Fædder som MånedsLieutnanterne Rosenkilde, Holm og Koefoed, Ober Canoner, Styrmand, Tømermænd, 28 af Soldatesquen, i alt 60 fra Prøvesteen. Desuden kom 39 fra Jylland og Wagrien Ober Dr Møller[37]), som blev syg og gik fra Forstanden.

Man forbandt en ubetydelig Blessure. Var temelig artig. Vore Folk leed ingen Nød. Endeel af, hvad der stjåles fra dem der, skaffedes igjen.

Jacob Hansen siger, han fyred siste Skud på Prøvesteen, at han ej troer nogen fyred efter, at ½ Time efter Skuddet vare de Engelske ombord.

Smede Svend . . .[38]) siger, hans Canon fyred siste Skud, efter ½ Time derefter de Engelske ombord.

Per fra Land siger, han er meget sikker på, Prøvesteen fyred efter Wagrien. Lieutnant Henne[39]) fra Wagrien siger, der blev sagt: Prøvesteen

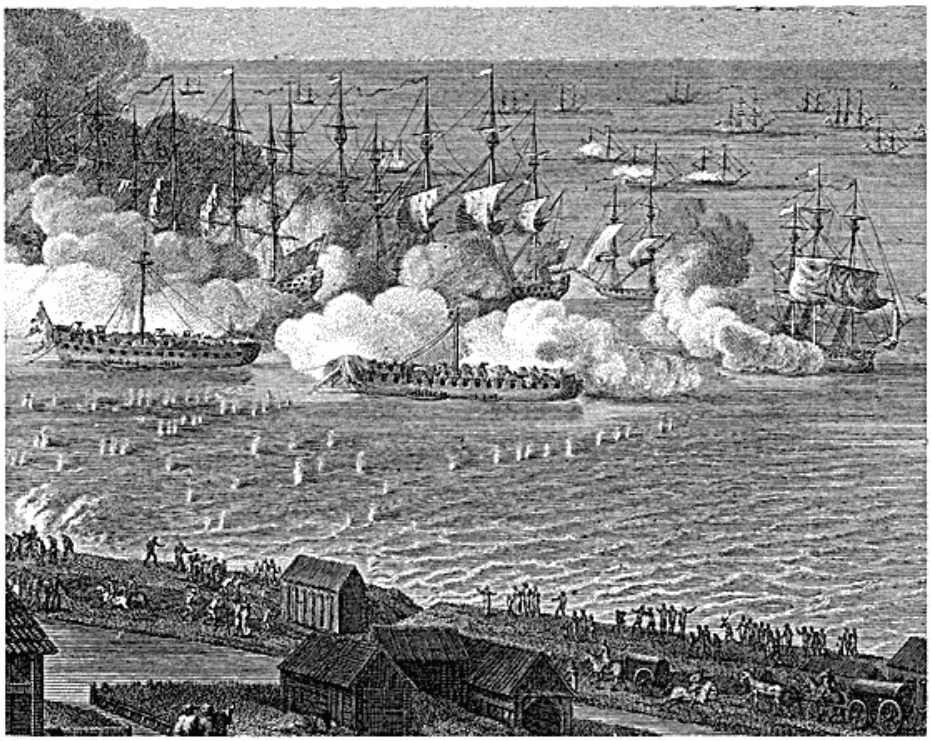

Den bedste og mest instruktive gengivelse af slaget på Reden er J. F. Clemens' kobberstik efter det maleri, som C. A. Lorentzen udførte til kronprins Frederik i efteråret 1801. Udsnittet viser *Prøvestenen* sydligst i Kongedybslinien, efter henved to timers kamp med linieskibene *Polyphemus* og *Russell* og fregatten *Desirée*.

har holdt op at skyde; hvorpå de og holdt op. Men så synes han rigtig nok 1 Skud gik fra Prøvesteen, og han sagde: „Nej, den skyder dog endnu."

Da Bille kom i land den 11. april sammen med de øvrige fanger, var krigen forbi for Danmarks vedkommende. I dagene fra den 2. til den 8. april havde kronprins Frederik og Christian Bernstorff – trods den daglige trusel om et engelsk bombardement – afvist at efterkomme de engelske krav om at udtræde af Neutralitetsforbundet. De måtte nødvendigvis fortsat vurdere truslen mod Norge, hertugdømmerne og Jylland som alvorligere end risikoen for et bombardement af Nyholm, flåden og København. Først da meddelelsen om mordet på zar Paul I den 24. marts blev bragt til kronprins Frederik om eftermiddagen den 8. april, fandt han det politisk forsvarligt at suspendere Danmarks medlemskab af Neutralitetsforbundet og at indstille den igangværende danske flådeudrustning for et tidsrum af 14 uger.

Kronprinsens vurdering skulle vise sig at være korrekt. Med zar Paul I.s død faldt Neutralitetsforbundet og den fransk-russiske tilnærmelse fra hinanden. Under den påfølgende politiske tilnærmelse mellem England og Alexander I blev Danmark og Sverige tvunget til at give definitivt afkald på forbundets mest vidtgående principper, her frem for alt princippet om frit skib/fri ladning og om neutrale konvojers ukrænkelighed. Det var prisen, kronprins Frederik måtte betale for sin offensive neutralitetspolitik.

Bille vendte tilbage til den post som lærer i navigation ved Søkadetakademiet, som han havde bestridt siden 1793. Under krigen 1807–14 gjorde han tjeneste som chef for en kanonbådsflotille i Norge og senere som chef for et af Napoleons linieskibe på Schelde. På begge poster indviklede han sig imidlertid i alvorlige økonomiske problemer; og det kom til at koste ham hans søofficerskarriere, da flådens personel undergik den drastiske reduktion, som tabet af flåden i 1807 og afståelsen af Norge i 1814 nødvendiggjorde. Admiralitetskollegiet udtalte i 1815, at kaptajn Bille vel var „en dygtig sømand og soldat, men insubordineret og til en utilgivelig grad uordentlig i regnskab og pengesager, så at kollegiet aldrig vil driste sig mere til at foreslå ham til nogen kommando."[40])

Bille blev afskediget og i stedet udnævnt til lodsinspektør i Helsingør; og i årene fra 1821 til 1838 fik han tilladelse til at gøre tjeneste som preussisk navigationsdirektør i Danzig. I unåde var han dog ikke hos Frederik VI. Han blev afskediget med rang af kommandørkaptajn, 1820 fik han rang som kommandør og 1837 som kontreadmiral. Der stod fortsat respekt om Bille, både som navigatør og som menneske; og selv valgte han da også at ende sine dage i Danmark, hvor han døde den 27. marts 1845. Da han den 2. april blev bisat fra Holmens Kirke, skete det under almindelig opmærksomhed. På det tidspunkt var han en af de sidste af de navnkundige fra slaget på Københavns Red. For københavnerne var den gamle admiral stadig løjtnant Bille fra *Prøvestenen*.

NOTER

(1) Christian Bruun: Admiral Lord Nelson og Peter Willemoës, 1882, s. 4. – (2) Kaptajn Friderich Christian Risbrich, 1754–1835. Jfr. T. A. Topsøe-Jensen og Emil Marquard: Officerer i den dansk-norske søetat 1660–1814 og den danske søetat 1814–1932, I–II, 1935. Hvor intet andet anføres, er oplysningerne om de enkelte søofficerer baseret på dette værk – (3) Premierløjtnant Michael Johan Petronius Bille, 1769–1845; gift 1798 med Marie Magdalene Friedlieb (1780–1829); eneste barn: Christian Høyer Bille (1799–1853). – (4) Iflg. Billes rapport 18. april 1801 (jfr. note 30) var eneste krigsfange fra *Wagrien*

ombord på *Russell* dr. Møller. (note 37). – (5) C. F. Allen: Slaget på Københavns Red 2.4. 1801 (Dansk Folkekalender, 1842). Jfr. C. C. Zahrtmann: Gienlyd fra 1801 (Archiv for Søvæsenet, 1842), F. Schierns artikel i Fædrelandet 24. april 1842 og Allens svar sammesteds 22.–24. maj 1842. – (6) Ole Feldbæk: Denmark and the Armed Neutrality 1800–1801. Small Power Policy in a World War, 1980, med dansk resumé. Hvor intet andet anføres, bygger den følgende skildring af det politiske og militære forløb på dette arbejde. Nærværende artikel er en forstudie til en bog om slaget på Reden. For en god oversigt over litteraturen om slaget på Reden henvises til Hans Chr. Bjerg: Dansk marinehistorisk bibliografi 1500–1975. Marinehistorisk Selskabs Skrift nr. 12, 1975. – (7) Kilden er gengivet med respekt for Billes egne rettelser og for hans stavemåde. Hans sine steder inkonsekvente interpunktion er dog tillempet en moderne tegnsætning. Manglende bogstaver er udfyldt af udgiveren. Tegnet ō bruger Bille næsten konsekvent for ej, ikke, ingen og intet. I teksten er tegnet fortolket efter udgiverens skøn. Jeg takker cand. mag. Erik Gøbel for værdifuld hjælp ved transkribering af manuskriptet samt for gode råd ved undersøgelsen af manuskriptets proveniens.

(8) Kaptajnløjtnant Frantz C. H. Hohlenberg, 1756–1804; fra 1796 fabrikmester, d.v.s. konstruktør af flådens skibe. Hohlenberg spillede en aktiv rolle i Defensionskommissionen og ved udlægningen af Defensionslinien. – (9) Kaptajnløjtnant Rasmus Rafn, 1764–1805. – (10) Kaptajnløjtnant Peter Johan Wleugel, 1766–1835; som Bille lærer ved Søkadetakademiet; 2. april 1801 næstkommanderende på blokskibet Jylland. – (11) Kaptajn Hans Christian Sneedorff, 1759–1824; fra 1797 chef for Søkadetkorpset. – (12) Filologen og numismatikeren Christian Ramus, 1765–1832. Hans mor var født Thestrup, og hans ledsager er formentlig en yngre slægtning – som dog ikke har kunnet identificeres. (Se Hans Andreas Møller: Stamtavle over slægterne Stampe og Thestrup, Brønderslev 1910). – (13) Anna Margrethe Jessen, født Erichsen, 1764–1844; gift 1794 med daværende premierløjtnant Carl Wilhelm Jessen, der i marts 1801 var chef for briggen *Lougen* i Vestindien. – (14) Den sandsynligste identifikation af manuskriptets „Fb" er kaptajnløjtnant Jens Schou Fabricius, 1758–1841. – (15) Manuskriptets „Capt: R"er formentlig kaptajn Hans Peter Riegels, 1750–1807; han var vagtchef på Nyholm, jfr. Admiralitetets Referatprotokol 21. maj 1801. – (16) Tilsyneladende skriver Bille „Lieut Molr". Den mest sandsynlige identifikation er i så fald sekondløjtnant Wilhelm Lucas Møller, 1777–1842. (17) Månedsløjtnant Jens Jacob Rosenkilde, 1769–1811. Jfr. J. Teisen: Månedsløjtnanter i søetaten 1801–14 (Tidsskrift for Søvæsen, 132. årgang, 1961). Hvor intet andet anføres, er oplysningerne om de enkelte månedsløjtnanter baseret på dette arbejde.

(18) Våbendepotet på agterste del af underste batteridæk. – (19) Kaptajn Christian Wilhelm Runge, 1752–1815; afskediget 24. december 1801, formelt under henvisning til alder. – (20) Captain William Cumming, chef for linieskibet *Russell*. – (21) Kaptajn Lorentz Fjelderup Lassen, 1756–1837. – (22) Kommandør Johan Olfert Fischer, 1747–1829; 5. januar 1801 medlem af Defensionskommissionen; 5. februar 1801 chef for Københavns Defension. – (23) Premierløjtnant Johan Joachim Uldall, 1777–1839; adjudant hos Olfert Fischer. – (24) Den svenske viceadmiral Carl Olof Cronstedt. Om hans mission til København, se Feldbæk (note 6). – (25) Månedsløjtnant Jens Peter Holm; fødsels- og dødsår ukendt – (26) Månedsløjtnant Ancher Anthon Koefoed; født 1776;

dødsår ukendt. – (27) Premierløjtnant Johan Frederik Bardenfleth, 1772–1833; som Bille lærer ved Søkadetakademiet; 2. april 1801 næstkommanderende på blokskibet *Charlotte Amalie*. – (28) Identifikationen med sekondløjtnant Christian Lorentz Ferry (1779–1852) er usikker. Det kan også være månedsløjtnant Denis Christian Floer. – (29) Det sidste fartøj i defensionslinien, stykprammen *Hajen*, indtog sin plads så sent som den 1. april om eftermiddagen. Den var bemandet med en i hast sammenskrabet besætning af soldater og håndværkere fra Holmen og kommanderet af den seksogtyveårige sekondløjtnant Jochum Nicolay Müller. – (30) Kaptajn Lassens rapport 5. april 1801 til Olfert Fischer samt Billes rapport 18. april 1801 til Kaptajn Lassen findes i pakken „Konduitelister 1800– 1809" i Søkrigskancelliets arkiv. Billes rapport er i alt væsentligt overensstemmende med rapportudkastet, men savner i nogen grad dettes umiddelbare karakter. – (31) Sekondløjtnant ved 1. Jyske Infanteriregiment Jens Jørgen Ambrosius de Fædder-Charisius, 1773–1857. – (32) En fejlskrift for den nedenfor nævnte matros Jacob Hansen af Bragenes distrikt, som modtog medalje for sin indsats. Jfr. Peter J. Jørgensen: Modtagerne af medaljerne for slaget på Reden 2. april 1801, 1976. – (33) Musketer Johan Gorel af 1. Jyske Infanteriregiment; jfr. Peter J. Jørgensen (note 32). – (34) Nogle få indskudte ord er her ulæselige. – (35) I Billes nekrolog i Archiv for Søvæsenet, 1846, skriver den anonyme forfatter: „En engelsk Officier besteg Skibet under Høiagtelsens og Deeltagelsens Udraab". Overensstemmelsen med Billes rapportudkast og rapporten af 18. april er så påfaldende, at den anonyme forfatter *må* have haft kendskab hertil. Nekrologens omtale af slaget afslører derimod ikke kendskab til dagbogen. – (36) Bille skriver „Land. Liutn L-". Må være en fejlskrift for sekondløjtnant ved 1. Jyske Infanteriregiment Carl Friedrich Suckow, 1770–1815, der sammen med sekondløjtnant Fædder fra samme regiment var eneste officerer ved *Prøvestenens* soldateske. – (37) Overkirurg dr. Møller blev 24. marts kommanderet ombord i *Wagrien* for at have tilsyn med de sårede på dette skib og på *Prøvestenen*, *Nyborg* og *Rendsborg*. (Kommando- og parolprotokol for defensionen 1801. Søetatens arkiv. Journaler. 767 A). – (38) Formentlig identisk med smedesvend Jørgen Jensen af Sjællands distrikt, der ligeledes fik medalje for sin indsats; jfr. Peter J. Jørgensen (note 32). – (39) Sekondløjtnant Claus Hartvig Henne, 1776–1829. Under slaget gjorde han tjeneste om bord på *Wagrien* som næstkommanderende. Før englænderne bordede *Wagrien*, forlod han skibet sammen med chefen og størstedelen af besætningen; og 5. april meldte han sig til tjeneste om bord på blokskibet *Mars*. – (40) Admiralitetets indstilling til forfremmelser 22. juli 1815 i anledning af Frederik VI.s kroning. Citeret efter Topsøe-Jensen (note 2)I, s. 130.